

KÜLTÜREL COĞRAFYANIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ¹

EXAMINATION OF TEACHERS OPINIONS ABOUT THE PLACE AND
IMPORTANCE OF CULTURAL GEOGRAPHY IN SOCIAL STUDIES COURSE

Merve AVCI

Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi
Bilim Dalı, NEÜ Eğitim Bilimleri
Enstitüsü, Konya/Türkiye.
Dr., Necmettin Erbakan University,
Department of Turkish and Social
Sciences Education, Social Studies
Education Program, NEÜ Institute of
Education,
Konya/Türkiye.

mravci11@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1529-6946

Seyit TAŞER

Prof. Dr., Necmettin Erbakan
Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler
Eğitimi Bilim Dalı, NEÜ Ahmet
Keleşoğlu Eğitim Fakültesi,
Konya/Türkiye.
Prof. Dr., Necmettin Erbakan
University, Department of Turkish and
Social Sciences Education, Social
Studies Education Program, NEÜ
Ahmet Keleşoğlu Faculty of Education,
Konya/Türkiye.

staser@erbakan.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-2236-4644

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1384028

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 31.10.2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 02.02.2024

Yayın Tarihi / Date Published: 20.04.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Nisan / April

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Avcı, M., & Taşer, S. (2024). Kültürel Coğrafyanın Sosyal Bilgiler Dersindeki Yeri ve Önemi ile İlgili Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 6(14), 79-109.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Seyit Taşer'in danışmanlığında yürütülen doktora tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

Öz: Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından ne düzeyde bilindiğinin ve Sosyal Bilgiler dersinde kültürel coğrafya konusuna ne düzeyde yer verildiğinin araştırıldığı bu çalışma, Nitel araştırma yönteminden yararlanılarak yapılmış ve fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çalışma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde Ankara'daki 40 ortaokulda görev yapmakta olan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine cevaplandırmaları için temelde 10 sorudan oluşan, ilk üç sorudaki alt sorularla birlikte toplamda 16 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Bu sorular, problem cümlesi ve alt problemler temel alınarak oluşturulmuştur. Sorulara verilen yazılı yanıtlardan yola çıkılarak tekrarlanan görüşler belirlenmiş, bu görüşler tema haline getirilerek frekans ve yüzde değerleriyle birlikte yorumlanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından yeterli düzeyde bilinmediği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle kültürel coğrafyanın tanımında yetersizliklerin olduğu sonucuna ulaşılmış ve kültürel coğrafya ile ilgili anlam karmaşası yaşadıkları görülmüştür. Kültürel coğrafyada; coğrafyanın kültüre olan etkisinin yanı sıra, kültürün de coğrafyaya etkisi olduğunu belirten öğretmen görüşlerinin sınırlı kaldığı görülmüştür. Coğrafi özellikler ve iklimsel etkilerin kültür üzerinde etkili olduğunu belirten öğretmenlerin oranı ise daha fazla öne çıkmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin önemli bir bölümünün, kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersinde ele alınışında daha çok coğrafi etkilerin, coğrafi özelliklerin kültüre olan etkisinin öne çıkarılmış olduğundan bahsettikleri görülmüştür. Kültürel coğrafya oldukça kapsamlı ve geniş içeriklere sahip bir alandır. Bu yönüyle Sosyal Bilgiler dersinde daha etkili ve görsel temalarla zenginleştirilerek öğretilenirse ve yeni bir ünite başlığı halinde ele alınabilirse, öğrenciler tarafından daha anlaşılabilir bir hale gelecek ve hem coğrafyasını hem de kültürünü daha iyi tanıyan, seven, coğrafyasına ve kültürüne çok daha hâkim bireyler yetiştirilebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kültür, Kültürel Coğrafya, Öğretmen Görüşleri

Abstract: This study aims to investigate the level of knowledge of cultural geography by Social Studies teachers and the level of cultural geography in the Social Studies course and this study was conducted using qualitative research techniques and phenomenology design was used. This study was carried out with 50 Social Studies teachers working in 40 secondary schools in Ankara during the 2021-2022 academic year. A semi-structured interview form consisting of 10 questions, together with sub-questions for the first three questions, a total of 16 open-ended questions has been developed for Social Studies teachers to answer. These questions are based on the problem sentence and subproblems. Based on the written answers to the questions, repeated opinions were determined, and these opinions were made into a theme and interpreted together with frequency and percentage values. According to the results obtained from this research, it has been concluded that cultural geography is not known at a sufficient level by Social Studies teachers. In addition to the impact of geography on culture, it has been observed that the perspectives of the teachers on the influence of culture on geography are often limited. There was a higher percentage of instructors who stated that climatic and geographic factors had an impact on culture. It has been observed that a significant part of the Social Studies teachers mentioned that the geographical effects and the effect of geographical features on culture were highlighted more when cultural geography was discussed in the Social Studies lecture. Cultural geography is a field that is quite comprehensive and extensive contents. In this regard, if it can be taught more effectively, enhanced with visual themes in the Social Studies course, and handled as a new unit title, it will be easier for

students to understand, and people who know and like both their geography and culture better will be raised.

Key Words: Social Studies, Culture, Cultural Geography, Teacher Opinions

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin içinde yer alan farklı disiplinlerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş öğretim programı olarak öne çıkmaktadır. Bu özelliğiyle Sosyal Bilgiler dersi, ilkokul ve ortaokullarda iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin aktarıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır (Bilgili, 2019: s. 4).

Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler, ülkemiz ve dünya hakkında genel bir bilgi edinirken aynı zamanda da kendi çevresi ve benliğini tanıyarak; yaşadığı yeri ve ülkesini, aynı zamanda yaşadığı yerin kendine ve kültürüne olan katkılarını anlamlandırmaya ve özümsemeye başlar. Öğrenciler küçük yaşlardan itibaren Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte kendi öz benliğini kazanmaya ve oluşturmaya çalışırken bu derste öğrendikleri sayesinde, ülkesi ve dünya hakkındaki görüşlerini daha bilinçli bir şekilde ortaya koyabilir. Bu anlamda Sosyal Bilgiler dersindeki kavram ve kazanımların öğrencilerin anlayabileceği ve sevebileceği bir şekilde öğrencilere aktarılması oldukça önemli ve gereklidir.

Sosyal Bilgiler dersi çok boyutlu bir alandır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamına sosyal bilim dalları girmekte ve bunlar dersler içinde bilişsel düzeylerine göre öğrencilere aktarılmaktadır. Bu anlamda beşeri coğrafya alanına giren kültürel coğrafya, Sosyal Bilgiler dersinde "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kapsamında öne çıkmaktadır. Diğer ünitelerde de yine kültürel coğrafyayla ilişkilendirilen konular bulunmaktadır. Temelde kültür ve miras öğrenme alanı kapsamında ele alınan kültürel coğrafyanın ünitelerde adı geçmemektedir. Ünitelerde, coğrafyanın kültüre etkisi boyutunda kültürel coğrafyaya ayrı bir başlık açılmadan yer verildiği görülmektedir. Aynı zamanda ders kitabındaki kültürel coğrafya alanındaki eksiklerden birisi de kültürün, coğrafya üzerindeki etkisi boyutunda yeterli bir açıklamanın yapılmamış olmasıdır. Hâlbuki kültürel coğrafya; coğrafyanın kültüre etkisi ve yine aynı şekilde kültürün de coğrafyaya etkisi boyutunda ele alınarak incelendiğinde daha anlamlı bir öğrenme sağlanmış olacaktır.

Kültürel coğrafyanın gelişim sürecinde kültürün iyi anlaşılması ve coğrafya bilgisine de hâkim olunması gerekmektedir. Çünkü kültürel coğrafyada, sadece kültür ya da sadece coğrafi bilgiler öne çıkmamakta, kültür ve coğrafya birbiriyle ilişkili bir şekilde ele alınarak incelenmektedir. Kültürün ve coğrafyanın birbiriyle etkileşimi ve birbirinden etkilenmesi sayesinde kültürel coğrafya anlam ve önem kazanmaktadır.

Herkes, bilinçli ve bilinçsiz öğrenmeyle ve diğer insanlarla etkileşim süreci içinde kültürlere yoluyla bir kültürel geleneği hemen içselleştirmeye başlar. Kültür, doğrudan öğretildiği gibi dolaylı yollardan da öğretilir. Kültür aynı zamanda gözlem yoluyla da aktarılır. Örneğin, çocuklar çevrelerinde olup bitene dikkat ederler ve

yetişkinleri taklit ederek, gözlemleyerek öğrenirler. Davranışlarını, sadece diğer insanlar söylediği için değil, gözlemleri ve içinde buldukları kültürün neyi doğru neyi yanlış bulduğuna ilişkin artan bilinçleri sonucunda da değiştirirler. Kültür bilinçsiz olarak, farkında olmadan da edinilir (Kottak, 2008: s. 49).

Sadece yerel kültürler ve belirli sınırlara sıkışmış kültürel yapılardan ziyade farklı kültürel öğeleri tanımak ve bilmek, insanların buldukları coğrafyada nasıl kültürlerini geliştirdiklerini anlama bakımından yararlı olacaktır. Bu sayede kendi kültürü, yaşam şekilleri haricinde farklı değer yargılarına sahip insanların nasıl giyindikleri, ne tükettikleri, evlerini hangi malzemedен yaptıkları ve çocuklarını nasıl eğittikleri ve nasıl kültür aktarımı yaptıklarını öğrenen insanlar; birbirlerinden yeni şeyler öğrenecek, birbirlerine kendi kültürlerini aktarabilecektir. Belli dar bir bölgeye sıkışmış kültürel öğelerden, alışkanlıklardan kimsenin haberi olmadığına, var olan kültürel yapı kendiliğinden sönmünecek ve kültür aktarımı yarıda kalacaktır. Aslında diğer kültürlerin birbirini tanıması ve birbiriyle teması, kültürel yapının bir nevi zenginleşme kaynağıdır. Kendi temel kültürünü bozmadan, yeni bir takım bilgi ve becerilerin öğrenilmesi kültür aktarımıyla sağlanmaktadır. Bu durum da kültürel zenginliğin oluşmasını sağlamaktadır.

Dünya kültürünün etimolojisi oldukça önemlidir; çünkü doğanın alt düzeninden zihnin üst düzenine giden bir anlam ve işleyiş gerektirir. Kültür, insanın dualitesine –*madde ve ruhuna*- ve onların eylemlerine dayanır. Kültür, insanın kendisini inşa etmek için içsel eylemini ortaya çıkarır. Çevresini inşa etmek için doğaya müdahale ederek yeni bir yaşam şeklinin, mimarinin ortaya çıkmasına yardımcı olur (Bonnemaison, 2005: s. 56).

Kültür, tabiatı gereği doğayla bağlantılı olmak zorundadır. Pek çok insan doğanın, kültürün ihtiyaç duyduğu ham maddeleri sağladığını düşünmektedir ve bu ikisi arasında karşılıklı dayanışmaya dayalı güçlü bir ilişki vardır. Doğa ayrıca, kendisine kıyasla daha kırılgan, daha korunaksız ve geçici görünen kültürel ürünlere karşın daha güçlü ve daha kalıcı gözükmektedir. Eğer bir kimse belirli bir sosyal düzeni “doğal” olarak yansıtmayı başarabilirse, onu gerçekten meşru kılacaktır. Doğa-kültür ilişkisine iki ana yoldan yaklaşılmaktadır. Bir taraftan, bir kimse farklı toplumlarda doğanın ve doğa-kültür ilişkisinin nasıl kavramsallaştırıldığını araştırabilir; diğer taraftansa, doğanın (çevre veya insanın doğuştan getirdiği karakteristiği) toplumu ve kültürü nasıl etkilediğini araştırabilir. Buradan hareketle denebilir ki doğa, hem doğanın kültürel yansıtımlarında, hem de insanların yaşamlarını bir şekilde etkilemesine karşın kültürün ve toplumun dışında bir şey olarak varlığını sürdürmektedir. Biyolojik bir tür olarak insanlar, ekosistemin içerisinde yer almakta ve onu değiştirmektedir; kültürel varlıklar olarak kendi çevresi hakkında kavramlar geliştiren insanoğlu, kendisini çoğu zaman bunun dışında konumlandırabilmektedir (Eriksen, 2019: s. 86-87).

İlk kez “Gegraphe” yani coğrafya terimi, Eskiçağ Yunan düşünürlerinden ve İskenderiye Coğrafya Ekolü’nün de kurucusu olan, Eratosthenes (M.Ö. 275-195) tarafından kullanılmıştır. Bilim tarihine, daha çok bir matematik coğrafyacı olarak

geçmiş olan bu düşünür; yaptığı gözlemler, matematiksel hesaplama sonuçları ve kişisel görüşlerini bir araya toplamak suretiyle kaleme aldığı ve M.Ö. 3. yüzyılda oluşturduğu kanaatine varılan coğrafi eserine; coğrafyaya ait veya coğrafi (coğrafya ile ilgili) anlamına gelen, "Gegraphe" adını vermiştir. Bu terim, Eskiçağ Grek dilinde (eski Yunanca) en kısa ve en genel anlamıyla; *Dünya'nın tasvir edilmesi* (Arz'ın veya Yer'in tasviri) demektir (akt. Doğanay, 1994: s. 1).

Yeryüzünün beşeri çehresinde insan iki bakımdan önemli bir yere sahiptir:

- İnsan toplulukları halinde ve bir bölgeyi kaplama ile bizzat bir beşeri şekil olarak,
- Yeryüzünde beşeri olayların oluşumuna etki eden faktör olarak. Şüphesiz insanın coğrafi değerini kazanması ikinci hâl ile oluyor. Yoksa Van Loon'un çok güzel bir şekilde ifade ettiği gibi, yeryüzünde yayılmış bulunan bütün insanları bir kenarı yarım mil uzunlukta olan tek bir alana sığdırmak mümkündür. İnsanlar geçmişten bugüne yaptığı işlerle coğrafi görünümde en önemli faktör haline gelmiştir. İnsan yeryüzü çehresinde 5000 senede tabiatın 5 milyon senede yaptığından daha fazla değişiklik yapmıştır. Coğrafyacılar, yeryüzünde izler bırakan etkenlerin mekâna bağlı tertiplerinin ve dağılışı tiplerinin incelenmesinin gerekli olduğunu vurgulamışlardır (akt. Tümertekin, 1962: s. 9).

Bir ülkenin coğrafyasını incelemek ve o coğrafya hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak adına, ülkenin coğrafi bölgelerini de iyi bilmek gerekmektedir. Türkiye için de elbette bu durum geçerlidir. Kültürel coğrafya, kültürle ilgili coğrafyadır. İnsan kültürleri, konumları ve insan-çevre ilişkilerini inceleyen bir bilimdir. Kültürel coğrafya, arazi ve insanlar arasındaki bağı incelemenin yanı sıra çevre ile etkileşim yollarının dönüşümünü de ele alarak inceler. Kültürel coğrafya, insanların yaşayış tarzı hakkında her şeyi açıklar. İnsanların giydikleri giysiler, uyguladıkları diyetler, becerileriyle yapılmış eserler, davranış kalıpları yani gelenekler, kişiler arası düzenlemeler, aile yapısı, eğitim yöntemleri ve diğer davranışların tümünü içine alır (Özey, 2014: s. 12). Kültürel coğrafyanın, beşeri coğrafyanın bir alanı olarak incelenmesi, geliştirilmesi ve "*Kültürel Coğrafya*" tanımıyla isimlendirilmesi çok eskilere dayanmamaktadır. Kültürel coğrafya, özellikle Carl Sauer (1889-1975)'in katkılarıyla önem kazanmış ve adını duyurmuş bir beşeri coğrafya alanı olmasıyla öne çıkmaktadır. Carl Sauer, 19. yüzyıldan önceki coğrafyacıların klasik görüşünün aksine coğrafyaya yeni bir bakış açısı kazandırarak, kültür ve coğrafyayı birlikte ele alarak incelemiş ve bu alanda çok önemli çalışmalara imza atmıştır. Klasik coğrafyacılar, coğrafya ve yeryüzü şekillerinin her zaman kültür ve insan yaşamı üzerinde çok daha fazla etkiye sahip olduğunu savunmuşlardır. Carl Sauer ve Berkeley Ekolü, kültürün de coğrafya üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu, kültürel etkilerin ve inançların coğrafyayı ve peyzajı değiştirdiği görüşünü savunmuş ve bir anlamda coğrafyadaki eskiden kalma, dar ve kalıplaşmış görüşü yıkmıştır. Kendisinin söylemleri zamanla daha fazla benimsenmiş ve şimdiki kültürel coğrafyanın temelini atan en önemli isim olarak kabul edilmiştir.

Coğrafyanın bilim olarak ortaya çıkışından beri insan-çevre etkileşimi, coğrafyanın temel problemleri arasında olagelmıştır. Ancak coğrafyanın kültürle ilgilenmesi ve kültürü konu edinen coğrafi çalışmaların geçmişi çok eskilere dayanmamaktadır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna kadar (1920’li, 1930’lu yıllar) coğrafyacılar bu etkileşimde daha çok çevreye ağırlık vermişlerdir. Bir başka ifadeyle çevreci determinizm baskın konumda yer almıştır. Bu tarihten sonra, yaklaşık son yüzyıl içerisinde, coğrafya alanında kültürle bağlantılı konuların işlenmeye başlandığı ve kültürel coğrafya adıyla bir alt dalın oluştuğu görülmektedir. Bu dönemde, Amerikan coğrafyacıları olan Harlan H. Barrows ve Carl Ortwin Sauer öncülüğünde posibilizm değer kazanmaya başlamış ve insan-toplum-kültür odaklı coğrafi çalışmalara ağırlık verilmiştir. Sauer’e göre coğrafya ilmi, fiziki peyzaj olarak adlandırdığı doğal çevre unsurları üzerinde, insanın nesilden nesile yapmış olduğu etkiyi ve bu şekilde ortaya çıkan kültürel peyzajı konu edinmelidir (akt. Orhan, 2019: s. 4). Carl Sauer için peyzaj, öncelikle biyolojik gerçeklerdi. Doğal manzaralar ve çevre, insan faaliyetleri tarafından dönüştürülmüştü; ormansızlaşma ve bazı değişikliklerle birlikte doğa şekillendirildi. Sauer, kültürel coğrafyanın esas olarak çevrenin doğal boyutunun insan aracılığıyla dönüşümü ile ilgili olduğuna inanıyordu. Doğal çevre bir denge halindeydi ve insan faaliyetleri doğal dengeleri yok edebilirdi. Sauer, doğaya odaklanmıştı ama aynı zamanda insan toplulukları hakkında derin bir kavrayışa da sahipti. Esas olarak doğayı nasıl değiştirdikleri ve kültürel eserler ürettikleri ile ilgilense bile, toplulukların değerler tarafından birbirine bağlandıklarını ve kültür tarafından örgütlendiklerini biliyordu. Sürdürülebilirlikten bahsedilmeyen bir dönemde, Sauer bu düşünceleriyle kültürel coğrafyanın şekillenmesine öncülük etmişti (akt. Claval ve Entrikin, 2004: s. 34).

Coğrafyada 19. yüzyıl ortalarında Ritter ve Humbolt’un kurucuları olduğu *Klasik* görüşün bugünkü coğrafyaya başlıca katkıları: a) sebep ve etki yoluyla olayların sebeplerini araştırmak, b) fiziki çevrenin topluma etkisini araştırmaktır. Coğrafyanın hem sosyal, hem de fiziki olaylarla ilgilenen ikili yapı kazanmasında klasik devrede gelişen insan-doğa ilişkisine önem verme olayının büyük etkisi olmuştur. Ancak yine aynı ilişkinin öneminin gerektiğinden fazla ve incelemenin esası olarak ele alınmış olması da bu kez “possibilizm” ya da “propabilizm” biçiminde oluşan coğrafi determinizme de yol açmıştır. Bu konuda özellikle fiziki coğrafya alanındaki çalışmaları ile tanınmış Amerikalı coğrafyacı Davis 1898’de yayınlanan “Fiziki Coğrafya”sında şunları yazmaktaydı: “*Yeryüzünün insanlarla ilişkili olarak incelenmesi şeklinde kabul edilen coğrafyanın başarılı şekilde gelişmesi insanın fiziki çevresinin incelenmesi olan fiziki coğrafyaya, yani fizyografiye dayandırılmalıdır*”. Bazı coğrafyacılarca Post-Klasik devrenin başlangıcı sayılan ve Vidal de la Blache’in öncülüğünü yaptığı görüş coğrafyanın gelişmesinde “Bölgesel Devre” olarak adlandırılır. Bu devrenin öncüsü ünlü Fransız coğrafyacı insan ve doğanın birbirleriyle uzun ve sıkı bağlılıklarının eseri olan mekânı (bölgeyi) coğrafyanın başlıca inceleme alanı olarak görüyordu. Coğrafyada bölge araştırmalarının önemi üzerinde en çok duranlardan biri olan James de, bu tür

araştırmalarda başarının, yeryüzünde işleyen süreçlerden seçilen gruplar üzerinde uzmanlaşmak yoluyla olacağı görüşünü ileri sürenlerdendir. James, Boesch ve diğerlerinin coğrafyada çalışma alanının genişliği nedeniyle belirli konularda uzmanlaşma gereğine dikkat çekmeleri, bu bilim dalında eskiden beri var olan gerek alansal, gerekse konusal uzmanlaşma eğilimini güçlendirmiştir (akt. Tümertekin ve Özgüç, 1996: s. 6-7). Kültürel coğrafyanın araştırma bakımından coğrafyanın sorunları ile olan ilişkisi, dünya çapında insan-çevre sisteminin anlaşılmasındaki zorunluluk nedeniyle, doğrudan doğruya birbiriyle bağlantılıdır. Kültürel coğrafyada hâkim düşünce "tabiat ve insan" görüşünden "tabiatta yeni belirlemekte olan insan"a döndüğünden, bu konuya yapılan katkıların varlığı önemli hale gelmiştir. Modern kültürel coğrafya, kültürün bir sonucu olarak dünyanın her tarafına yayılmış, çok değişik iklim ve geleneklere uyum sağlayarak, yeryüzünün büyük bir kısmında bilinen bir alan haline gelmiştir. Kültürel coğrafyayla ilgilenenler, yeryüzünün çehresinin değiştirilmesinde kültürlerin çok farklı olan etkilerini kaydederek analiz ederler. Özellikle de söz konusu etkinin geçmişi, bugünü ve geleceğine yönelik tespitinde bu analiz süreci oldukça önemlidir (Ackerman, 1972: s. 92). Bazı coğrafyacıların doğanın ve coğrafyanın insan eylemini belirlemediğini söylemesine tepki olarak, dünyanın insan müdahalesi ile dönüştürüldüğü üzerinde duran söylemler zamanla benimsendi ve öne çıkarıldı. Kültürel coğrafyacılar, fiziksel çevrenin insan gruplarını nasıl uyum sağlamaya zorladığını sormak yerine, dünyanın insanlar tarafından nasıl değiştirildiğini sordular. Kültürel coğrafyacıların birkaç temel soruları şunlar olmuştur;

- İnsanlar bugünün manzarasını oluşturmak için dünyanın fiziki coğrafyasını nasıl değiştirdiler?
- Dünya üzerinde insan müdahalesinden ne tür ayırt edici kalıplar ortaya çıkmıştır?
- Yeryüzünün insanlık tarafından kullanılmasının ve değiştirilmesinin dünya ve sakinleri için önemi nedir?

Kültürel coğrafyacı, bu soruları cevaplamak için insanlığın yurdu olarak dünya ile ilgili kökenleri; dağılımları ve kalıpları inceler. Kültürel coğrafya, toplumla ilgili olan mekânsal ilişkileri inceler. İnsan faaliyetlerinin dünya halkları arasında çeşitli yaşam tarzlarını nasıl ürettiğine odaklanır. Kültürel coğrafya; dini, siyaseti, geçim kaynaklarını, dili veya diğer kültürel olayları yansıtıp yansıtmadıklarına bakmaksızın, tüm kültür sistemlerinin mekânsal dağılımı ve işleyiş biçimleriyle ilgilenmiştir. Kültürel coğrafyacılar tipik olarak insan gelişiminin uzun vadeli karakterini inceleyerek çağdaş değerleri, dünyanın insan müdahalesiyle ilişkili daha uzun bir gelişme ve değişim sürekliliği üzerinde önemli bir nokta olarak görmüşlerdir. Dünyanın kültürel coğrafyasını açıklamaya çalışırken kültürel coğrafyacıların ilgisini çeken önemli konu ve dağılımlar şunlar olmuştur; 1. Kültür 2. Kültürel kökenler ve dağılımlar 3. Kültürel ekoloji ve süreç 4. Kültürel manzara 5. Kültür bölgeleri (Jackson ve Hudman, 1990: s. 15).

Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersindeki yeri ve öneminin ne olduğu ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri için ne anlam ifade ettiğinin araştırıldığı bu çalışmada

konu hakkında öğretmen görüşleri alınmıştır. Özellikle öğretmenlerin kültürel coğrafya ile ilgili neler bildikleri ve kendileri için kültürel coğrafyanın ne anlam ifade ettiği öğrenilmek istenmiştir. Konunun daha fazla nasıl görünür hale gelebileceği ile ilgili fikirleri alınmış, çözüm önerileri getirmeleri istenmiştir. Bu amaçla kültürel coğrafyayla Sosyal Bilgiler dersinin ilişkilendirilerek öğretilmesinde hangi eksiklerin bulunduğu ve kültürel coğrafyanın etkili öğretilmesi adına neler yapılması gerektiğinin tespiti bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Bu çalışmada yararlanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun dayanağı olan problem cümlesi ve alt problemleri şöyledir;

Problem Cümlesi: Sosyal Bilgiler dersinde kültürel coğrafyanın yeri ve önemi nedir, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kültürel coğrafya hakkındaki görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

- Kültürel coğrafyanın anlamı ve ne ifade ettiği Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından yeterli düzeyde bilinmekte midir?
- Kültürel coğrafyadaki; coğrafyanın kültüre etkisi ve kültürün coğrafyaya etkisi ifadesi Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından yeterince bilinmekte midir?
- Öğretmenlerin, kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kültürel coğrafyanın ele alınış biçimi hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, küresel gelişmelerin kültürel coğrafyaya etkileri hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Öğretmenler, kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersinde ayrı bir başlık altında ele alınmasını gerekli görmekte midir?
- Öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersinde kültürel coğrafyanın yeterli bir düzeyde ele alındığını düşünmekte midir?
- Öğretmenler, öğrenme etkinliklerinden hangileriyle kültürel coğrafyanın anlatımının daha etkili olacağını düşünmektedir?
- Kültürel coğrafyanın aktarılması ve anlatımında hangi eksikler bulunmaktadır?
- Sosyal Bilgiler ders kitabında kültürel coğrafya ile ilgili yapılması gereken yenilikler neler olmalıdır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve nitel araştırma modellerinden biri olan fenomenoloji (olgubilim) deseninden yararlanılmıştır. Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersindeki yeri ve öneminin öğretmen görüşleri

ele alınarak incelendiği bu çalışmada Fenomenoloji deseni öne çıkan bir özelliğe sahip olmuştur. Fenomenoloji, sosyal gerçekliği anlamak için sosyal gerçekliğin oluşturulduğu insan deneyimleri üzerine odaklanır. Bu yüzden fenomenolojide yeni anlamları ortaya çıkarabilmek için olguya ilişkin önceki anlayışların bir kenara bırakılarak deneyimlerin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Fenomenolojik araştırma, bireylerin kendi bakış açısından algı ve deneyimlerini ön plana çıkarmayı amaçlayan bir araştırma desendir. Fenomenolojik araştırma, insan olgusu üzerine odaklanan, yaşanmış deneyimlerin ifade edilmesinin anlamlarını tanımlamayı amaçlayan tümevarımsal betimleyici bir araştırmadır. Bu kapsamda ilk elden öznel bir bakış açısıyla olgunun çalışılmasını içerir (Saban ve Ersoy, 2016: s. 54-55).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ankara ilindeki 40 ortaokulda görev yapmakta olan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada, nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve örneklem grubunda bulunan ortaokullarda görevli Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak verir. Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yardımcı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2004: s. 82). Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi temel alınmıştır. Ölçüt (kriter) örnekleme, önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabileceği gibi önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s. 122). Araştırmacının incelediği olguyu açıklamada belirlediği kritik durumlar, ölçüt örnekleme için kullanılabilir. Ölçüt örnekleme asıl nokta seçilecek olan durumların bilgi verme açısından zengin olmasıdır (Baltacı, 2018: s. 254-255). Bu amaçla Ankara'daki farklı ilçelerde ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ortaokullarda görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin seçilmesi ölçüt olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak temelde 10 soru ve ilk üç sorunun altında yer alan alt sorularla birlikte toplamda 16 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Bu sorular problem cümlesi ve alt problemler temel alınarak oluşturulmuştur. Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarma olmaktadır. Bu nedenle görüşülen kişilerin anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil, daha derin bilgi edinmek esas olduğu için bu yöntem tercih edilmiştir (Kuş, 2009: s. 87).

Verilerin toplanması sürecinde Ankara'daki 40 ortaokulda görevli, 50 Sosyal Bilgiler öğretmene 16 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Öğretmenler, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları ders saatleri dışında

cevaplandırmışlardır. Anlaşılmayan sorularda, öğretmenlere gerekli açıklamalar yapılmış ve gönüllülük esasıyla öğretmenlerin çalışmaya katılması sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Görüşme formundan elde edilen veriler kategorilere ayrılarak, belirli temalar oluşturulmuştur. Temalara ve belli ifadelerle göre sınıflandırılan görüşler, bulgular bölümünde tablo haline getirilip açıklanmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: s. 242). Araştırmada öğretmen görüşleri, sorular bazında tek tek ele alınmış ve sık tekrarlanan görüşler kategorilere ayrılarak, belirli temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalarda sıklıkla tekrarlanan görüşler frekans ve yüzde değerleriyle birlikte bu temalar kapsamında gösterilmiştir. Çalışmaya katılan 50 öğretmen, Ö.1, Ö.2, Ö.3, Ö.4, Ö.5... şeklinde kodlanmış ve öğretmen görüşlerinden bazıları oluşturulan her bir tabloda doğrudan alıntı yapılarak verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması, çalışmanın anlamlı ve değerli olması bakımından oldukça önemlidir. Güvenirlik, aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılıktır; ölçülmek istenen belli bir şeyin, sürekli olarak aynı sembollerle almasıdır; aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınmasıdır; ölçmenin tesadüfi yanılgılardan arınık olmasıdır. İç tutarlık (internal consistency) önemli bir güvenilirlik ölçütüdür. İç tutarlığın dayandığı temel görüş, her ölçme aracının belli bir amacı gerçekleştirmek (bütünü oluşturmak) üzere, birbirinden deneysel olarak bağımsız ünitelerden (örneğin, test maddelerinden, anket sorularından) oluştuğu ve bunların bütün içinde, bilinen ve birbirlerine eşit ağırlıklara sahip olduğu varsayımdır. Ölçmede geçerlik, ölçülmek istenen şeyin ölçülebilmiş olma derecesidir; ölçülmek istenenin, başka şeylerle karıştırılmadan ölçülebilmesidir. Geçerliğin yüksek olabilmesi ise, büyük ölçüde ölçülmek istenen kavramın gözlenebilir nitelikteki değişkenlerle ifade edilebilmesine bağlıdır (Karasar, 2013: s. 148-151). Nitel araştırmada sağlanması gereken geçerlik ve güvenilirlikte önemli bir boyut olan iç güvenilirliği sağlamak için, verilerin yorumsuz sunumu, önceden oluşturulmuş ayrıntılı kavramsal çerçeveye bağlı veri analizi önemsenmiş ve bu anlamda üç alan uzmanından alınan uzman görüşlerine göre çalışmanın iç güvenilirliğinin sağlandığı belirtilmiştir. Özellikle araştırmadan elde edilen sonuçlara ait veriler incelenirken, her bir öğretmen görüşünün birebir ele alınmış olması, alanında uzman üç araştırmacının verileri tekrar analiz ederek yine aynı sonuçlara ulaşmış olması, çalışmanın iç güvenilirliğinin sağlandığının göstergesi olmuştur.

Bu çalışmanın geçerliliğinin ölçülmesinde özellikle iç geçerliğin sağlanması amaçlanmış, açık uçlu soruların her biri uzman görüşü alınarak değerlendirilmiş ve hazırlanmış olan soruların ölçülmek istenen alanı başarılı bir şekilde ölçtüğü sonucuna varılarak, çalışmanın bu anlamda iç geçerliliğinin sağlandığı belirtilmiştir. Özellikle verilerin analiz sürecinde bulguların yer aldığı bölümde, öğretmen görüşleri frekans ve yüzde değerleriyle verilmiş, bu şekilde verilerin anlaşılır bir

hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verilerin ulaşılabilir olması adına, öğretmenlere yöneltilen sorular ve bu sorulara verilen yanıtlar araştırmacı tarafından muhafaza edilmektedir.

Etik

Bu çalışma doktora tezinin bir bölümünden üretilerek hazırlanmıştır. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulunun 10/09/2021 tarihli, 2021/449 sayılı kararı gereği, araştırmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir etik sakınca bulunmadığına yönelik etik kurul kararı verilmiştir.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Araştırmaya katılan 50 öğretmenin görüşü, oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki 10 soru ve ilk üç soruda yer alan alt sorularla birlikte toplamda 16 soruya göre tablo haline getirilerek açıklanmıştır. Öğretmen görüşlerine göre sık tekrarlanan ifadeler temalaştırılmış ve bu temalara göre, görüşler frekans ve yüzde değerleriyle birlikte gösterilmiştir. Her bir tablonun altına öğretmen görüşleri doğrudan alıntılanarak verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Birinci alt problemde yer alan “Kültürel coğrafyanın anlamı ve ne ifade ettiği Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından yeterli düzeyde bilinmekte midir?” alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 1: Öğretmenlerin “Kültürel Coğrafya” İle İlgili Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafya	f	%
Yaşanılan bölgedeki iklimin, yeryüzü şekillerinin kültüre etkisi	24	35
Kültürü ve kültürel değerleri coğrafi bakış açısıyla inceler	14	20
Dünyadaki kültürlerin, yaşanılan coğrafyayla ilişkisini inceler	9	13
Kültür, insan ve çevre ilişkisini inceler	8	11
Belli bir kültürün yayılma ve etki alanını ifade eder	7	10
Beşeri coğrafyanın bir alt dalıdır	6	8,8
TOPLAM	68	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi, öğretmen görüşlerine göre kültürel coğrafya, yaşanılan bölgedeki iklimin, yeryüzü şekillerinin kültüre etkisi olarak %35 oranla ilk sırada yer almıştır. Kültürü ve kültürel değerleri coğrafi bakış açısıyla incelediğini belirtenlerin oranı %20 olmuştur. Kültürel coğrafyanın; dünyadaki kültürlerin yaşanılan coğrafyayla ilişkisini incelediğini belirtenlerin oranı %13 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Kültürün coğrafyanın etkisiyle oluşması, değerlerin bulunduğumuz bölgenin etkisiyle etkileşim içinde olmasıdır." Ö.4. "Coğrafyanın, coğrafi unsurların, inanç ve düşünce dünyalarının tarihi, geçmiş vb. unsurların belirli bölgelerde olgunlaştırıp 'kültür' halini aldığı anlamına gelmektedir." Ö.6. "Dünyadaki kültürlerin, toplumların yaşadıkları coğrafyayla ya da bölgelerle, ortamlarla olan ilişkilerini inceleyen bir coğrafya alanıdır." Ö.7. "Yaşadığımız coğrafi bölgenin fiziki özelliklerinin (iklim, yeryüzü şekilleri) insan yaşamına etkisiyle oluşan kültürel yaşamdır. Her bölgenin kendine özgü kültürel coğrafyası vardır. Kültürel yaşam geçmişten günümüze kadar kuşaktan kuşağa aktarılan yaşam şeklidir." Ö.10. "Fiziki coğrafyadan çok kültürel ortamla ilgili öğeleri kapsar. Bir kültüre ait insanların çevreyi anlama şeklini inceler." Ö.15.

Tablo 1.1: Öğretmenlerin, Yaşadıkları Bölge ve Büyüdükleri Çevre Bakımından Kültürel Coğrafyanın Etkileri Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafyanın Etkileri	f	%
Coğrafi özellikler ve iklimsel etkiler kültür üzerinde etkilidir	30	57
Bölgeler arasındaki iklimsel değişiklikler kültürleri de çeşitlendirmiştir	11	21
Belli bir coğrafyada yaşam süren insanlarda ortak kültür oluşmuştur	5	9,6
Kültürü oluşturan etmenlerin başında din, dil, tarih gelir	3	5,7
Bir fikri olmayan	3	5,7
TOPLAM	52	100

Tablo 1.1.' de görüldüğü gibi, coğrafi özellikler ve iklimsel etkiler kültür üzerinde etkilidir diyen öğretmen görüşleri %57 ile ilk sırada yer almıştır. Bölgeler arasındaki iklimsel değişiklikler kültürleri de çeşitlendirmiştir diyen öğretmen görüşleri %21 iken, belli bir coğrafyada yaşam süren insanlarda ortak kültür oluşmuştur diyen öğretmen görüşleri ise %9,6 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Yaşadığım ve büyüdüğüm çevre İç Anadolu Bölgesi. Bu çevreye ait özelliklerle büyüdüm ve aldığım kültür o yönde. Yani yaşadığım doğup büyüdüğüm şehrin ikliminden yer şekillerine kadar kültürümüzü etkilemiştir. Bu da giyim tarzımdan yemeklerimize kadar etkili olmuştur." Ö.1. "Yaşadığım bölge ve büyüdüğüm çevrede coğrafi özellikler kültürü etkilemiştir." Ö.7. "İç Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktayız. Karasal iklim bölgesinde, denize kıyısı olmayan, buğday tahılının çok yetiştirildiği ve buna bağlı olarak un tüketiminin fazla olduğu, kışların soğuk geçtiği buna bağlı olarak karbondioksit fazla tüketildiği (soğuğa dayanmak için) bir bölgedir. Bu da yaşam şeklini etkilemektedir." Ö.10. "Yaşadığım bölgenin, büyüdüğüm çevrenin iklimi, yemek kültürü, konuşma tarzı, gelenek görenekleri benim de yaşam biçimimi şekillendirdi." Ö.37. "Büyüdüğüm çevre itibarıyla farklı kültürlerin bir arada yaşaması farklı kültür unsurlarını tanımam ve özümsemem konusunda beni geliştirdi. Yaşadığımız coğrafyanın farklı kültür öğelerini tanıyarak deneyimleme fırsatı buldum. Bu da hayat birikimi açısından bana farklı beceriler kazandırdı." Ö.38. "Bireyin karakterini ve hayata bakışını etkileyen en önemli etkenlerden biridir." Ö.42.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İkinci alt problemde yer alan "Kültürel coğrafyadaki, coğrafyanın kültüre etkisi ve kültürün coğrafyaya etkisi ifadesi Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından yeterince bilinmekte midir?" alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 1.2: Öğretmenlerin, Kültürün Coğrafyaya Etkisi ve Coğrafyanın Kültüre Olan Etkisi Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürün, Coğrafyaya ve Coğrafyanın Kültüre Olan Etkisi	f	%
Coğrafyanın kültüre olan etkisi daha fazladır	28	51
Kültür ve coğrafya karşılıklı bir etkileşim halindedir	18	33
Kültürel özellikler, coğrafyayı da şekillendirmektedir	8	14
TOPLAM	54	100

Tablo 1.2.'de görüldüğü gibi, coğrafyanın kültüre olan etkisinin daha fazla olduğunu belirten öğretmen görüşleri %51 olarak ilk sırada yer almıştır. Kültür ve coğrafyanın karşılıklı bir etkileşim halinde olduğu görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %33 iken, kültürel özelliklerin coğrafyayı da şekillendirdiği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %14 ile son sırada yer almıştır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Kesinlikle içinde bulunduğumuz coğrafya ve kültür etle tırnak gibi ayrılmaz bir bütündür. İnsanlar kültürel değerlere göre mimari, ekonomik faaliyet gibi temel konuları şekillendirirler." Ö.4. "Yaşadığımız coğrafya kültürü etkiler. Örneğin soğuk iklime sahip yerlerde ya da dağlık kesimlerde yaşayan insanların giyim tarzları, geçim kaynakları, insani ilişkileri etkilenmektedir. Daha mücadeleci, sert karakterli insan profili olmaktadır. Örneğin yağışlı bölgelerin olduğu yerlerde genelde ahşap ev kültürü vardır. Burada coğrafya kültürü etkilemiştir. Kültürün de coğrafyaya etkisi vardır. Örneğin popüler kültürdeki değişim bilişim teknolojisindeki yenilikler toplumların ekonomisini, eğitim öğretim yapısını, sanat ve müzik alanlarını etkiler. Bu gelişmelerin olduğu coğrafya alanları ilerler. Ama bu gelişmelerden uzak ya da az etkilenen coğrafya alanları çağa ayak uydurmakta zorlanabilir." Ö.7. "Kültür insan hayatını şekillendiren en önemli etkenlerden biridir. Bulduğumuz coğrafyada hangi meslekler veya hangi ekonomik faaliyetlerin yapılacağı iklim, toprak yapısı vb. faktörlerce belirlenebilse de kültürümüz de bunda etkilidir. Ülkemizde uzun yıllar balıkçılığın gelişmemesi gibi. Aynı şekilde coğrafya da kültürün şekillenmesinde bir o kadar etkilidir. Bölgeler arası oyunların, giyimlerin, hareket ve yaşam tarzlarının farklı olmasının sebebidir." Ö.13. "Yaşadığımız coğrafya karakterimizi yaşamımızı, düşünce kalıplarımızı etkilemektedir. Tarım ülkesinde yaşayan ülkeler ile sanayi ülkesinde yaşayan kültürlerin farklı olduğunu görüyoruz. Yaşam standardı düşük ülkelerde suç işleme oranı daha fazla örneğin... Aynı ülkede yaşanan coğrafi bölgelere göre bile farklılıklar ve öncelikler değişebiliyor. Marmara Bölgesi'nde yaşayan insan ile Doğu Anadolu'da yaşayan insanların önceliklerinin farklılaşması gibi." Ö.46. "Aslında iki düşünce de aynı

kapıya çıkıyor. Coğrafya bulunduğumuz yer ve konum kültür olarak yerle sıkı bir ilişki içinde olup insanların çevreleriyle olan etkileşimini artırıyor.” Ö.48.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Üçüncü alt problemde yer alan “Öğretmenlerin, kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?” alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 2: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Sosyal Bilgiler Dersiyle İlişkisi Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafyanın Sosyal Bilgiler Dersiyle İlgili ve İlişkisi	f	%
Sosyal Bilgiler dersinde coğrafyanın kültüre olan etkisi öne çıkmakta	15	28
Kültürel değerlerin aktarılmasında coğrafyayla ilişkisine değinilmekte	12	23
İnsanların yaşadığı coğrafya ve yaşam tarzları incelenmekte	10	19
Geçmişte yaşamış Türk devletlerinin yaşadıkları yerlerin kültüre etkisi	8	15
Kültürel coğrafya Sosyal Bilgiler dersi müfredatında yer alır	3	5,7
Ekonomik faaliyetler ve sosyal yaşamın coğrafyaya göre değişmesi	3	5,7
Bir fikri olmayan	1	1,9
TOPLAM	52	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşlerine göre, Sosyal Bilgiler dersinde coğrafyanın kültüre olan etkisinin ön planda olduğu görüşü %28 ile ilk sırada yer almıştır. Kültürel değerlerin aktarılmasında coğrafyayla ilişkisine değinildiği görüşüne sahip olanların oranı %23 iken, insanların yaşadığı coğrafya ve yaşam tarzlarının incelendiği görüşüne sahip olanların oranı ise %19 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Sosyal Bilgiler dersi özellikle 5. ve 6. sınıf bazında ünitelerde coğrafyanın kültüre etkisi üzerinde durulmakta. Sosyal Bilgiler insanların yaşam tarzından bahsetmekte. Aynı zamanda coğrafya insanların yaşamını etkilemekte.” Ö.1. “Anadolu kültürünün tanıtılmasında, kültürel değerlerimizin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında aktarılması olağandır. Toplumsal konuların anlatıldığı dersimizde toplumun kimliğini devam ettirmesini sağlayan kültür ögesi merkezdedir.” Ö.5. “Kültürel coğrafya Sosyal Bilgiler dersiyle yakından ilişkilidir. Geçmişte yaşamış Türk devletlerinin yaşadıkları yerlerin kültüre etkisi olmuştur. Yapmış oldukları çeşitli eserlerin (medrese, imaret, tersane, cami) ekonomik, kültürel yönden toplumlara katkı sağlamıştır. Yaşadıkları coğrafya dağlık ise hayvancılık yapmışlar, savaşçı özellikleri ön plana çıkmıştır. Yaşadıkları bölgelerin iklim özelliklerine bağlı olarak giyim tarzları farklılaşmıştır. Yaşadıkları yerlerin toprak yapısı ve var olan doğal kaynaklara bağlı olarak mesken tipleri de değişmiştir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersindeki birçok konu kültürel coğrafyayla ilgilidir.” Ö.7. “Kültürel coğrafya bu dersin her konusuyla ilişkilidir. Örneğin ekonomik faaliyetler konusunda (5. sınıf) bulunduğumuz coğrafya insanların işlerini, mesleklerini şekillendirmektedir.” Ö.10. “Sosyal Bilgiler dersinde örneğin ekonomik faaliyetlerin ve sosyal yaşamın

coğrafi bölgelere göre gösterdiği farklılık konu edilmektedir.” Ö.11. “Okullarda toplumun kendisine has bilgisi, becerileri, dil ve kültürel özellikleri yeni nesillere aktarılır. Türkiye’de ilk ve orta dereceli okullarda kültür konusu daima önemli olmuştur. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında kültürel coğrafya konularına geniş yer vermiştir. Diğer yönden genç nesillerin karmaşa ve zihinsel bunalım yaşamaması için kültürel unsurları yeterli düzeyde öğrenmesine gerek vardır.” Ö.39.

Tablo 2.1: Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kültürel Coğrafya Kapsamında Bildikleri Ünite, Öğrenme Alanları Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafya Kapsamında Bilinen Üniteler, Öğrenme Alanları	f	%
Kültür ve miras ünitesi, öğrenme alanı kültürel mirasa duyarlılık	27	45
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	10	16
Küresel Bağlantılar	8	13,5
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6	10
Birey ve Toplum	3	5
Etkin Vatandaşlık	3	5
Yeryüzünde Yaşam	2	3,3
TOPLAM	59	100

Tablo 2.1.’de görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşlerine göre, kültürel coğrafya kapsamında bilinen ünite ve öğrenme alanlarından ilk sırada %45 oranla kültür ve miras ünitesi, öğrenme alanı olarak da kültürel mirasa duyarlılık gelmiştir. İnsanlar, yerler ve çevreler %16 iken, küresel bağlantılar %13,5 olarak ilk sıralarda yer alan görüşler olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında, 2. ünite ‘Kültür ve Miras’, 3. ünite ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’, 5. ünite ‘Üretim, Dağıtım, Tüketim’, 7. ünite ‘Küresel Bağlantılar’. 6. sınıf ders kitabında, 1. ünite ‘Birey ve Toplum’ yine ‘Kültür ve Miras’ ünitesi, ‘Bilim, Teknoloji ve Toplum’ ünitesi ve öğrenme alanları bulunmaktadır. 7. sınıflar için de aynı öğrenme alanları geçerlidir. Bu üniteler ve öğrenme alanları kültürel coğrafyayla bağlantılıdır.” Ö.7. “5, 6 ve 7. sınıflarda ‘Kültür ve Miras’ ünitesi yer almaktadır. Ayrıca ‘Küresel Bağlantılar’ ve ‘Birey ve Toplum’ ünitelerinde yer verilmektedir.” Ö.13. “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Küresel Bağlantılar” Ö.16. “Ders kitabında yer alan 3. ünite ‘İnsanlar, Yerler, Çevreler’ ünitesinde coğrafi yapının insanlar üzerindeki etkisini işlemekteyiz.” Ö.20. “Kültür ve Miras öğrenme alanı başta olmak üzere birçok konuda kültürel coğrafyadan bahsediliyor. Ülkemizin ekonomik yapısı (tarım, hayvancılık...), kültürü oluşturan unsurlar, dil, tarih, gelenek-göreneklerimiz, mimari yapılarımız, el sanatları, edebiyat, giyim, beslenme vb. gibi konularla ele alınmaktadır.” Ö.27.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Dördüncü alt problemde yer alan “Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kültürel coğrafyanın ele alınış biçimi hakkındaki görüşleri nelerdir?” alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 2.2: Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültürel Coğrafyanın Ele Alınış Biçimi Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Programda Kültürel Coğrafyanın Ele Alınışı	f	%
Ayrıntılı bir anlatım yok ve konular çok dağınık ele alınmış	29	60
Yeterli düzeyde bir anlatım söz konusu	12	25
Dünya kültürlerini aktarma konusunda yetersiz	3	6,2
Geçmiş kültürel değerlerden çok sık bahsediliyor, güncellikten uzak	2	4
Bir fikri olmayan	2	4
TOPLAM	48	100

Tablo 2.2.’de görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşlerine göre, ayrıntılı bir anlatımın olmadığı ve konuların çok dağınık ele alındığı görüşü %60 ile ilk sırada yer almıştır. Yeterli düzeyde bir anlatımın söz konusu olduğunu düşünenlerin oranı %25 iken, dünya kültürlerini aktarma konusunda yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı %6,2 olarak öne çıkmıştır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Ayrıntılı değil.” Ö.1. “Sosyal Bilgiler öğretim programında kültürel coğrafya konuları derli toplu olmaktan ziyade biraz dağınık bir şekilde ele alınmıştır. Birçok ünite de yer alıyor. Tek bir ünite de kültürel coğrafya konuları ele alınsa sanki daha etkili ve anlaşılır olur diye düşünüyorum.” Ö.7. “Dersimizde bulunduğumuz coğrafyanın, eski Türk devletlerinin kültürel zenginliğine, coğrafi özelliklerine yer verilip işlense de, uygulanan metod ve ders saatlerinin az olmasından dolayı istenilen kazanımlar elde edilememektedir.” Ö.13. “Daha somut örneklerle ele alınabilir. Daha fazla içerik olabilir.” Ö.18. “Ders kitaplarında coğrafyanın kültürlere etkisini içeren konuların yeterli ve verimli olduğunu düşünüyorum.” Ö.20. “Sosyal Bilgiler öğretim programında kültürel coğrafyanın ele alınışının doğru ve gerekli bir yaklaşım olduğuna inanıyorum. Ortaokul düzeyinde düşünürsek yeterli olduğunu ancak bir üst öğretim kurumunda daha detaylı ele alınabileceğini düşünüyorum. Çünkü okullarda verilen eğitimin, Türkiye’deki kültürel değerleri bilmek ve var oldukları coğrafyanın mekânsal özelliklerini kavramak bakımından gereklidir.” Ö.27.

Tablo 3: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Anlam ve Öneminin Yeterli Düzeyde Bilinip Bilinmediği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafyanın Anlam ve Önemi	f	%
Kültürel coğrafyanın anlam ve önemi bilinmiyor	39	78
Kültürel coğrafyanın anlam ve önemi biliniyor	10	20
Bir fikri olmayan	1	2

TOPLAM

50

100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, kültürel coğrafyanın anlam ve önemini bilmediğini düşünen öğretmen görüşlerinin oranı %78 ile ilk sırada yer alırken, kültürel coğrafyanın anlam ve önemini bildiğini düşünen öğretmen görüşlerinin oranı ise %20 olarak ikinci sırada yer almıştır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Kültürel coğrafya lisans eğitimim sırasında yoğun bir şekilde almış olduğumuz bir alan olmamıştır. Yeterince önem verilebilmesi için toplumun kültürel değerlerini de unutmaması gerekir." Ö.5. "Bence, kültürel coğrafyanın anlamı ve önemi yeterince bilinmiyor. Bunun için hem kültürel hem de coğrafi özellikleri iyi bilmek ve aralarındaki bağı iyi kurmak lazım. Bilgi eksikliğinin yanında kapsamının tam bilinmemesi de yeterince önem verilmemesinde etkilidir." Ö.7. "Ben bu alanın henüz yeni yeni gelişen bir alan olduğunu, o nedenle tam olarak anlayamamış bir disiplin olduğunu düşünüyorum." Ö.11. "Başlı başına bir disiplin olarak ele alınmadığı için yeterince önemli görülmemektedir." Ö.22. "Hayır. Ders sayısının az olması, coğrafi faktörler konusunun kültür konusundan sonra gelmesi, öğrenciye somut kaynaklar sağlanılmaması nedeniyle kültürel coğrafyanın anlam ve önemi anlayamamaktadır." Ö.43. "Ortaokul seviyesini düşündüğümde kültürel coğrafya yeteri kadar ve yaş gelişimleri gereği olması gerektiği gibi verilmiş diyebilirim." Ö.48.

Tablo 3.1: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Gelişiminin Eğitim Sürecinde Hangi Vasıfların ve Yeterliklerin Gelişimine Katkı Sağlayacağı Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sayfa | 95

Kültürel Coğrafyanın Eğitim Sürecine Etkileri	f	%
Kültür ile coğrafi bilgi arasındaki bağlantıya katkı sağlar	15	26
Empati yapma becerisi, mekânı algılamaya katkı sağlar	15	26
Bireysel ve toplumsal farklılıklara katkı sağlar	13	22
Kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik bilincine katkı sağlar	7	12
Bilinçli bir kültür aktarımı oluşacaktır	5	8,7
Bir fikri olmayan	2	3,5
TOPLAM	57	100

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşleri birbirine oldukça yakındır. Kültürel coğrafyanın gelişiminin eğitim sürecinde; kültür ile coğrafi bilgi arasındaki bağlantının kurulmasına katkı sağlayacağı görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %26, yine empati yapma becerisi, mekânı algılama ve kültürel farkındalığa katkı sağlayacağı görüşüne sahip öğretmenlerin oranı da %26 olarak ortaya çıkmıştır. Bireysel ve toplumsal farklılıkları anlamak açısından katkı sağlayacağı görüşüne sahip öğretmenlerin oranı ise %22 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Kişiler yaşadıkları coğrafyanın etkisiyle kazandıkları kültürü diğer nesillere aktarmalıdır ve sahip çıkmalıdırlar. Milli kimliklerin kaybolmaması ve başka

kültürlerin etkisinde kalmamak için. Bu da eğitimle olabilir. Okullarda iyi bir programla yeni nesillere kazandırılabilir.” Ö.1. “İnsanların düşünme biçiminin nasıl şekillendiğini ve aslında doğduğumuz coğrafyanın bize sunduklarına göre bir kişilik ve değer sahibi olduğumuzu anlamalarına katkı sağlayarak daha geniş düşünebilmeyi sağlar.” Ö.4. “Dünyaya bakış açısını geliştirir. Kültürel değerleri anlama, yorumlama ve nihayetinde genelleme yapabilme özelliği sağlar. Dünyayı algılama ve yorumlama özelliği gelişir. Kendi kültürel coğrafyasını geliştirme ve bunu yaşatma konusunda ve yaşama konusunda farkındalık oluşturur.” Ö.21. “Yaşanan coğrafyanın özelliklerinin daha iyi tanınmasına, tanıtımına ve kültürel yapının daha iyi bilinmesinden dolayı; yaşadığı toplumu daha iyi idrak eden nesillerin oluşmasına katkı sağlayacaktır.” Ö.22. “İnsanlara yaklaşımımız daha farklı olabilir. Empati yeteneğimizi geliştirip farklı kültürden insanların neden bizden daha farklı yaşadığını anlayabiliriz. Daha geniş düşündüğümüzde her insana saygı duymayı öğrenebiliriz.” Ö.23. “Kültürel coğrafyanın gelişimi eğitim sürecinde farklılıklara saygı duyma, empati yapabilme gibi yeterliklerin gelişmesine katkı sağlar.” Ö.35. “Öğrencilerin kültürel coğrafya konularını işlerken özellikle sorgulayıcı olmaları, görüş alışverişi yapmaları, gerçek hayatın içindeki kültürel unsurlar ile coğrafi bilgi arasındaki bağlantıyı kurmalarına katkı sağlar” Ö.39.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beşinci alt problemde yer alan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, küresel gelişmelerin kültürel coğrafyaya etkileri hakkındaki görüşleri nelerdir?” alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 3.2: Öğretmenlerin, Küresel Gelişmelerin Kültürel Coğrafyaya Etkileri Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Küresel Gelişmeler ve Kültürel Coğrafya	f	%
Küreselleşmeyle diğer kültürlerden etkilenme söz konusu olmakta	21	41
Teknolojideki ilerlemeler tek kültürlülüğe neden olmakta	14	27
Kültürel değerlerine sahip çıkanlar kültürünü koruyabilir	8	15
Küresel gelişmeler, kültürel coğrafyayı olumlu ve olumsuz etkiler	5	9,8
Bir fikri olmayan	3	5,8
TOPLAM	51	100

Tablo 3.2.’de görüldüğü gibi küreselleşmeyle var olan kültürün diğer kültürlerden etkilenmesinin söz konusu olduğunu belirten öğretmen görüşlerinin oranı %41 olurken, teknolojideki ilerlemelerin, tek kültürlü bir dünyanın oluşmasına neden olduğu görüşüne sahip öğretmenlerin oranı ise %27 olmuştur. Kültürel değerlerine sahip çıkan bir toplumun kültürünü koruyabileceği görüşüne sahip olanların oranı %15 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Küresel gelişmeler bütün dünyaya hâkim tek bir kültüre doğru gidişe yol açabilir. Bölgesel ve mahalli kültürler yok olabilir.” Ö.2. “Küresel gelişmeler özellikle teknolojinin, iletişimin bu kadar gelişmesi kültürel olarak tek kültürlü bir

dünyanın ortaya çıkmasını beraberinde getiriyor.” Ö.4. “Teknolojinin gelişmesiyle birlikte küresel alanda meydana gelen olaylar öğrencileri özellikle etkisi altına almaktadır. Zaman içinde teknolojinin toplum üzerine etkisi arttıkça kültürsüz bir yapı haline alabilir. Gençler geçmiş mirası değil, popüler olanı tercih etmeyi seviyor.” Ö.13. “Küresel gelişmeler karşısında kültürler yok olabilir veya zayıflayabilir. Popüler kültür özellikle kültürel coğrafyanın etkisini ya tamamen yok ediyor veya zayıflatıyor.” Ö.18. “Küresel gelişmeler, toplumların kültürel yapılarında ve yaşam tarzlarında değişime neden olmaktadır. Özellikle teknolojinin çok hızlı gelişimi ve değişimi insan yaşamını, hayatı algılayışını ve düşünce tarzını da değiştirdiği için kültürel unsurları da etkiliyor diye düşünüyorum.” Ö.27. “Dünya kültürünün küreselleşme ile birlikte ortak bir anlayış içinde birleştiğini, kültürde ortaklık ve aynılığa olduğunu söyleyebilirim. Çin’den Afrika’ya ortak bir kültüre doğru ilerliyoruz.” Ö.46. “Küresel gelişmeler kültürel özellikler üstünde değişim yaratmaktadır. Kültürel değişim süreklilik içinde ilerlemektedir.” Ö.50.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Altıncı alt problemde yer alan “Öğretmenler, kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersinde ayrı bir başlık altında ele alınmasını gerekli görmekte midir?” alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 4: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Sosyal Bilgiler Dersinde Ayrı Bir Başlık Halinde Ele Alınmasının Gerekliliği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

K.C.’nin Sosyal Bilgiler Dersinde Ayrı Bir Başlık Halinde Ele Alınması	f	%
Kültürel coğrafya ayrı bir başlık halinde ele alınabilir	38	74
Kültürel coğrafyanın ayrı bir başlıkta ele alınmasına gerek yok	8	15
Kültürel coğrafya seçmeli ders olabilir	3	5,8
Ortaokul seviyesi için değil, fakat lise için ayrı bir başlık olabilir	2	3,9
TOPLAM	51	100

Tablo 4’te görüldüğü gibi, kültürel coğrafyanın ayrı bir başlık halinde ele alınması gerektiği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %74 ile ilk sırada yer almıştır. Kültürel coğrafyanın ayrı bir başlıkta ele alınmasına gerek olmadığını belirten öğretmen görüşleri oranı %15, kültürel coğrafyanın seçmeli ders olabileceğini belirten öğretmen görüşleri oranı ise %5,8 olarak öne çıkmıştır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Yaşadığımız coğrafyayla kültürel etkileşimi daha iyi öğrenmek ve coğrafya-kültür ilişkisini daha iyi kavramak bunlar arasındaki etkileşimin yansıtılması için kültürel coğrafya Sosyal Bilgiler dersinde ayrı bir başlık altında ele alınabilir.” Ö.7. “Hayır, ayrı bir başlıkta ele alınmasına gerek yok.” Ö.9. “Ayrı bir ünite olarak yer alması daha iyi olur.” Ö.10. “Evet, çevrenin kültüre ve kültürün çevreye etkisi ayrı bir konu olarak işlenebilir.” Ö.11. “Hayır, konular içinde örtülü olarak verilmesi daha uygun olur diye düşünüyorum.” Ö.18. “Kesinlikle ayrı bir başlık halinde ele alınması gerekiyor. Kültürel coğrafya bizi biz yapan değerler. Bu değerleri

özümsemek ve bunu yaşamayı seçmek için iyi öğrenmek ve bunu içselleştirmek gerekiyor. Geniş kapsamlı öğretilmesi gerekiyor.” Ö.21. “Biraz düşününce kültürel coğrafyanın yeteri kadar bilinmediği ve öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Aynı bir başlık halinde ele alınabilir.” Ö.23.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yedinci alt problemde yer alan “Öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersinde kültürel coğrafyanın yeterli bir düzeyde ele alındığını düşünmekte midir?” alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 5: Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Coğrafyanın Yeterli Bir Düzeyde Ele Alınıp Alınmadığı Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Coğrafyanın Yeterliliği	f	%
Kültürel coğrafyanın ele alınması yeterli düzeyde değil	27	51
Kültürel coğrafyanın anlatımı yeterli düzeyde	15	28
Kültürel coğrafyanın anlatımında önemli eksikler bulunmakta	8	15
Halk kültürü seçmeli dersinde yeterince ele alınmakta	1	1,9
Bir fikri olmayan	1	1,9
TOPLAM	52	100

Tablo 5’te görüldüğü gibi, kültürel coğrafyanın ele alınmasını yeterli düzeyde bulmayan öğretmen görüşlerinin oranı %51, kültürel coğrafyanın anlatımını yeterli düzeyde bulan öğretmen görüşleri oranı ise %28 olmuştur. Kültürel coğrafyanın anlatımında önemli eksikler bulunduğu görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %15 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Müfredat ve zaman ölçüsünde kültürel coğrafya konuları yeterli düzeyde ele alınamıyor. Ders saatimizin azlığı ve müfredatın yoğunluğu nedeniyle kültürel coğrafya da istediğimiz ölçüde ele alınmamaktadır.” Ö.7. “Dolaylı yoldan ele alındığını düşünüyorum. Ancak bu yeterli bir seviyede değil.” Ö.31. “Ders saatinin az olması nedeniyle, konuları çeşitlendirmek, görselleştirmek vb. açısından yeterli olduğunu düşünmüyorum.” Ö.36. “Hayır, ders sayısının az olması konuların örneklerinin az olması ve bunların sınıfta canlandırılmaması konuyu anlaşılmaktan uzak tutmaktadır.” Ö.43. “Kültüre daha fazla kazanım ve saat verilebilir.” Ö.46. “Kültürel coğrafya, Sosyal Bilgiler dersinde biraz daha fazla ele alınabilir.” Ö.50.

Tablo 6: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Anlamlı ve Yeterli Bir Düzeyde Anlatılabilmesi İçin Neler Yapılabileceği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafya ile İlgili Öneriler	f	%
K.C. tek bir başlık altında bir bütünlük içinde anlatılabilir	13	24
K.C. yerel gezilerle, video ve belgelerle anlatılabilir	12	22
Gerçek yaşam etkinlikleri ve drama tekniğiyle zenginleştirilebilir	8	15

Kültürel değerlerin coğrafya ile ilişkisi üzerinde durulabilir	8	15
Kültürel coğrafyanın anlatımında görsellik ön plana çıkarılmalıdır	5	9,4
Kültürel coğrafya ile ilgili konu kapsamı genişletilmelidir	3	5,6
Sosyal Bilgiler öğretmenlerine konuyla ilgili seminerler verilmelidir	2	3,7
Bir değişikliğe gerek yok	1	1,8
Bir fikri olmayan	1	1,8
TOPLAM	53	100

Tablo 6'da görüldüğü gibi, öğretmenlerin görüşleri birbirine oldukça yakındır. Kültürel coğrafyanın tek bir başlık altında, bir bütünlük içinde anlatılması gerektiğini düşünen öğretmen görüşlerinin oranı %24, kültürel coğrafyanın yerel gezilerle, video ve belgesellerle anlatılması gerektiği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %22'dir. Kültürel coğrafyanın gerçek yaşam etkinlikleriyle, drama tekniğiyle zenginleştirilmesi gerektiği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı ise %15 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"İçerikler çoğaltılmalı. Seçmeli ders olarak konulabilir." Ö.18. "Yaparak yaşayarak öğrenme en iyi öğrenme olduğuna göre, geziler çok önemli diye düşünüyorum. Teoriden çok pratiğe uygun çalışmalar yapılmalıdır. Görsel ve yazılı iletişim unsurları kullanılmalıdır." Ö.21. "Kültürel coğrafya yetkinliğine sahip öğreticilerin eğitim kadrosunda yer almaları gerekir." Ö.22. "Öncelikle coğrafyanın iyi tanınması ve çocuklarımızın kendini tanımasına zemin hazırlanmalı. Değerlerimiz öğretilmeli ve yüceltilmelidir." Ö.25. "Öğrencilerin bizzat kendi yaşamları ve çevrelerinden örnekler vererek, araştırma yapmaya yönlendirilmelerinin kültürel coğrafyanın daha yeterli bir düzeyde anlatılması ve anlaşılmasında etkili olabileceğini düşünüyorum." Ö.27. "Sadece ülkemizin değil, dünya üzerindeki farklı coğrafyaların da kültürel özellikleri ve coğrafyanın kültür üzerindeki etkileri anlatılırsa daha doğru bir öğrenme düzeyi oluşur." Ö.29. "Kültürel coğrafyanın daha anlamlı ve yeterli bir düzeyde anlatılabilmesi için öğrencilerin daha çok duyu organına hitap edecek şekilde işlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Videolar, geziler, sanal uygulamalar, farklı kültürden insanlarla görüşülme gibi yöntemlerle eğitimin desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum." Ö.40.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sekizinci alt problemde yer alan "Öğretmenler, öğrenme etkinliklerinden hangileriyle kültürel coğrafyanın anlatımının daha etkili olacağını düşünmektedir?" alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 7: Öğretmenlerin, Öğrenme Etkinliklerinden Hangileriyle Kültürel Coğrafyanın Anlatımının Daha Etkili Hale Getirilebileceği Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Öğrenme Etkinlikleri	f	%
Yaparak-yaşayarak öğrenme, gezi gözlem merkeze alınmalı	19	27

Görsel materyaller, belgesel ve videolara yer verilmeli	19	27
Konuşma halkası, drama, canlandırma etkinlikleri işe koşulmalı	10	14
Araştırma-inceleme, örnek olay ve kaynak kişilere yer verilmeli	7	10
Proje ödevlerinde, kültürel coğrafya üzerinde durulmalı	4	5,8
Coğrafyanın kültür üzerindeki etkilerine değinen etkinlikler yapılmalı	4	5,8
Bir fikri olmayan	3	4,4
Soru-cevap tekniğinden yararlanılmalı	2	2,9
TOPLAM	68	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşleri birbirine oldukça yakındır. Yapararak-yaşayarak öğrenme ve gezi gözlem etkinlikleriyle kültürel coğrafyanın daha etkili öğretilabileceği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %27, görsel materyaller, belgesel ve videolara yer verilmesi gerektiği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı da yine %27 olarak öne çıkmıştır. Konuşma halkası, drama, canlandırma etkinlikleriyle öğretimin etkili olacağı görüşüne sahip öğretmenlerin oranı ise %14 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Öğrencilerin yaşadıkları çevrenin kültürü ve bu kültürün o çevreyle ilişkisini konu alan araştırma ödevleri verilebilir." Ö.11. "Okulların genelinde sınıfların kalabalık olması, ders saatinde konuların yetiştirilmeye çalışılmasından dolayı klasik soru-cevap tarzı etkinlikler yapılmaktadır. Öğrenciyi sürece katabilecek aktif öğrenme yöntemleri kullanılarak daha verimli olabilir." Ö.13. "Örnek olay yöntemi, konuşma halkası, drama." Ö.16. "Tiyatral çalışmalar, müzik derslerinde kültürel ezgiler, öğrencilerin bireysel araştırmaları ile kültürel tanıtımlar yapılabilir." Ö.32. "Öğrenciler, birçok duyu organına hitap eden video, gezi-gözlem, inceleme yapma, insanlarla görüşme yapma gibi etkinliklerle kültürel coğrafya konusuna daha çok ilgi gösterebilir. Bu şekilde anlatımın daha etkili olacağını düşünüyorum." Ö.40. "Görsel işitsel araçlar, sergi. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına göre beceri atölyeleri kapsamında drama vb." Ö.46.

Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Dokuzuncu alt problemde yer alan "Kültürel coğrafyanın aktarılması ve anlatımında hangi eksikler bulunmaktadır?" alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 8: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Aktarılmasında ve Anlatılmasında Hangi Eksiklerin Bulunduğu Yönündeki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafyanın Aktarımındaki Eksikler	f	%
Kalıp bilgilerden dışarı çıkılmaması, tekdüze anlatım	12	21
Bir fikri olmayan	11	19
Gezi-gözlem etkinlikleri için imkân yetersizlikleri	8	14
Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan kültür yozlaşması	7	12
Öğretmenlerde konuyla ilgili bilgi eksikliğinin olması	6	10,5

Kültürel coğrafya ile ilgili yetersiz kaynak olması, bilinirliğinin azlığı	6	10,5
Ders saatlerinin yetersizliği	3	5,2
Öğrencilerin kendi bölgelerinden başka bölgeleri yeterince bilmemesi	2	3,5
Herhangi bir eksiklik söz konusu değil	2	3,5
TOPLAM	57	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi kültürel coğrafyanın aktarılması ve anlatılmasında eksiklerin başında, kalıp bilgilerden dışarı çıkılmaması ve tekdüze anlatım öğretmenlerin görüşüne göre %21 oranla ilk sırada yer almıştır. Bir fikri olmayanların oranı %19 olurken, gezi-gözlem etkinlikleri için imkân yetersizliklerinin olduğu görüşüne sahip öğretmenlerin oranı %14 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Bilgi eksikliği, ders saatinin yetersizliği, müfredat yoğunluğu, kültürel coğrafya konularının dağınık olması." Ö.7. "Genellikle düz anlatım yapılıyor, teorik bilgi çocukları sıkıyor. Yaşlı insanlarla bu konuda iletişime geçilse belki daha kalıcı olur." Ö.9. "Bu alanla ilgili yeterince kaynak olmaması ya da henüz tam olarak anlaşılammış bir disiplin olması bir eksiklik olabilir." Ö.11. "Bütün derslere yansıtılması gerekiyor. Öğrenci merkezli aktif çalışmalar yapılmalıdır." Ö.21. "Yeteri kadar bilgi sahibi olmadığımız için aktarılmasında eksiklikler oluyor." Ö.23. "Küreselleşmenin kaçınılmaz olduğu günümüzde kendi kimliğimizi hem gençlere benimsetmek hem de dünyaya ifade etmek oldukça önemli. Bu anlamda maddi unsurlarımızı dünyaya arz etmek, tanıtmak konusunda eksik kaldığımızı düşünüyorum." Ö.32. "Kültürel coğrafyanın anlatılması için ayrı bir kazanımın olması gerekir. Bu kazanımla birlikte görsel öğelere yer verilmeli ve başka coğrafyada yaşayan insanlarla etkinlikler yapılabilir." Ö.35.

Tablo 9: Öğretmenlerin, Kültürel Coğrafyanın Öğrencilere Aktarılmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeterli Düzeyde Bilgi Birikimine Sahip Olup Olmadıkları Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Öğretmenlerin K.C. İle İlgili Kendilerini Yeterli Görüp Görmedikleri	f	%
Hayır, yeterli değil	18	33
Evet, yeterli	13	24
Evet, fakat eksikler de bulunmakta	12	22
Hayır. Çünkü öğretmenlerin gelişimi için konuyla ilgili yeterli kaynak yok	9	16
Bir fikri olmayan	2	3,7
TOPLAM	54	100

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşlerine göre, kültürel coğrafyanın öğrencilere aktarılmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını düşünen öğretmenlerin oranı %33 iken, yeterli bilgi düzeyine sahip olduklarını düşünen öğretmenlerin oranı %24 olmuştur. Kültürel coğrafyanın öğrencilere aktarılmasında yeterli düzeyde bilgi sahibi olduklarını belirten, aynı

zamanda bazı eksiklerin de olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı %22 olmuştur. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Hayır. Çünkü elimizde yeterince kaynak yok." Ö.3. "Akademik eğitimde yeterli eğitim verilmedi ancak kişisel olarak kendi becerisiyle bilgi elde eden öğretmenler vardır." Ö.4. "Kültürel coğrafyanın öğrencilere aktarılmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterli düzeyde bilgi birikimine sahip olduklarını düşünüyorum. Ancak bize yani, yeni nesil öğretmenlere bizden önceki meslektaşlarımız ve bu alandaki uzmanlarca destek verilebilir." Ö.5. "Birçok Sosyal Bilgiler öğretmeni elinden geldiğince kültürel coğrafyayı derslerde yansıtmaya, anlatmaya, aktarmaya çalışmaktadır. Fakat eksik bilgilerin olmasının yanında, yeterli ders saatinin olmaması aktarımı olumsuz etkilemektedir." Ö.7. "Düşünmüyorum. Daha doğrusu her biri bu konuda bilgiye sahip yalnız alışlagelmiş metotlar, imkânların yetersizliği ya da kolaya kaçma gibi sebeplerden ötürü sadece ilgili konu anlatılıp geçiliyor." Ö.10. "Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konuda henüz yeterince donanımlı olmadığını düşünüyorum." Ö.11. "Asla. Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak kendim de dâhil olmak üzere yeterli bilgi birikimine sahip değiliz. Şu an ki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bir kısmının başka branşlardan dönüştürülmüş olması da bunda bir etkidir." Ö.49.

Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Onuncu alt problemde yer alan "Sosyal Bilgiler ders kitabında kültürel coğrafya ile ilgili yapılması gereken yenilikler neler olmalıdır?" alt problemi ile ilgili bulgular şöyledir:

Tablo 10: Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Yeniden Düzenlenecek Olsa Kültürel Coğrafyanın Anlatılmasında Yapılması Gereken Yenilikler Hakkındaki Görüşlerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kültürel Coğrafyanın Anlatılmasında Yapılması Gereken Yenilikler	f	%
Çalışma etkinlikleri arttırılarak, görsellik ön plana çıkarılabilir	18	28
Hayatın içinden örnekler verilerek konu başlığı geliştirilebilir	11	17
Kültürel coğrafya ayrı bir başlıkta ele alınabilir	10	15
Bölgeler coğrafyası ve yöresel kültür özellikleri bir arada ele alınabilir	7	11
Kültürel özelliklere, kültür unsurlarına daha fazla yer verilebilir	7	11
Bir fikri olmayan	4	6,3
Türk kültürü daha ayrıntılı anlatılabilir	2	3,1
Birey ve toplum, vatandaşlık konularında yenilikler yapılabilir	2	3,1
Dünya üzerinde yer alan farklı kültürler üzerinde durulabilir	1	1,5
Sosyal Bilgiler ders kitabı, kültürel coğrafya açısından yeterlidir	1	1,5
TOPLAM	63	100

Tablo 10'da görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler ders kitabının yeniden düzenlenecek olması durumunda kültürel coğrafyanın anlatımında; çalışma etkinliklerinin arttırılması ve görselliğin ön plana çıkartılması gerektiğini belirten öğretmen

görüşleri oranı %28 ile ilk sırada yer almıştır. Hayatın içinden örnekler verilerek, konu başlığının geliştirilebileceğini belirten öğretmen görüşleri %17 olurken, kültürel coğrafyanın ayrı bir başlıkta ele alınabileceğini belirten öğretmen görüşleri ise %15 olarak öne çıkmıştır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"4, 5, 6, 7. sınıflara dengeli bir şekilde konu dağılımı yaptım. Böylece dört yıl boyunca kültürel coğrafya sistematik olarak öğretilir." Ö.3. "Kesinlikle kültürel değerlerin coğrafyayla bağlantısını uç örnekler göstererek öğrencilerin düşünmesini sağladım, daha geniş bakış açısıyla sıra dışı yaşamların, yaşayan kişiler için nasıl normal görüldüğünü anlatırım ve kendi değerlerimizin bizim coğrafyanın bize sunduğu bir öge olduğunu gösteririm." Ö.4. "Daha çok etkinliğin yapılması için öneriler kısmının olmasını, film, belgesel izletilmesi konusunda zorunluluk getirilmesini, gezi-gözlem faaliyetlerinin yapılmasını ve bunun için de ders saatinin arttırılmasını istedim." Ö.10. "Öğrencilerin ilgisini çekecek, bol görsel içeren, etkinliklere dayalı bir şekilde düzenlenmesini istedim." Ö.13. "Toplumsal çatışmaların bu ülkenin bir gerçeği olduğunu düşünerek ve de bu konuda çok acı tecrübeler yaşadığımız olgusunu göz önüne alarak; toplum içerisinde kültürel istismarların önünü alabilecek ulusal/milli ve de kapsayıcı bir bakış açısıyla, hoşgörü iklimi/coğrafyası olan Anadolu toplumuna tam manasıyla uyan müfredat yeniliği. Kültür çatışmalarının nedenine inerek, 'Aynı coğrafyayı paylaşmak zorunda kalan' toplum katmanları arasında 'Müşterek kültür değerleri' üzerinde yeni bakış açıları sağlayacak öğretilerin ortaya konulması. Ötekileştirmenin olmadığı her bir farklılığı zenginlik olarak gören öğretici kadronun yetişmesi ve görev alması sağlanmalıdır." Ö.22.

Tartışma, Sonuç ve Öneri

Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersiyle ilgisi boyutunda öğretmen görüşlerine yer verilerek yapılmış olan bu çalışma, şimdiye kadar bu alanla ilgili yapılmış çalışmalardan farklı olarak, öğretmen görüşlerinin ele alınarak incelendiği ilk çalışma olma özelliğiyle öne çıkmaktadır. Kültürel coğrafya ile ilgili yazılmış tez ve makalelere bakıldığında genel olarak, seçilmiş olan bir bölge ya da bir şehrin kültürel coğrafyasının incelendiği çalışmalar oldukları görülmüştür. Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilişkilendirilerek yapılan tez sayısının da oldukça az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şahin (2007) ve Torun'un (2014) çalışmasında kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkilendirildiği görülmüş, fakat bunlarda da yine aynı şekilde şehir örneklerinden yola çıkıldığı, şehir ve kültürel coğrafya ilişkisinin ele alınarak incelenmiş tezler oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Şahin (2007) çalışmasında, Ulukışla ilçesi (Niğde) doğal kültürel coğrafya araştırmaları ve ekoturizm potansiyelini incelemiş, bu bağlamda Ulukışla ilçesinin doğal ve kültürel coğrafya araştırmaları ve ekoturizm özelliklerinin incelenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Ulukışla ilçesinin jeolojik, jeomorfolojik iklim, bitki örtüsü, toprak varlığı, madenleri, hidroloji gibi doğal özellikleri hakkında bilgi verilmiş, kültürel coğrafya ile ilişkisine, kültürel özelliklerine değinilmiştir. Torun (2014) çalışmasında, Tarsus'un tarihi-kültürel coğrafya araştırmaları ve turizm potansiyeline değinmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin tarih,

coğrafya, kültür araştırması gibi farklı alanların birbiriyle olan ilişkisini Tarsus'un bilinmeyen tarihi ve kültürel coğrafya araştırmasıyla aktarmak ve kültür-tarih bileşenlerinin şehir turizmüne sağlayabileceği katkıları değerlendirmek araştırmanın asıl amacı olarak belirtilmiştir.

Kültürel coğrafya ile ilgili yazılmış makalelere bakıldığında da yine kültürel coğrafyanın şehir ve bölge özelinde ele alınarak incelendiği çalışmaların öne çıktığı görülmüştür. Bunların yanı sıra Okur ve Bilgili'nin (2021) çalışmalarında olduğu gibi kültürel coğrafya bağlamında temsil ve temsil ötesi teorilere değinildiği ve yine Okur'un (2022) kültürel coğrafya perspektifinden mekânın eleştirisi üzerinde durduğu çalışmasıyla kültürel coğrafyaya farklı açılardan bakan çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Fakat Sosyal Bilgiler dersi ve kültürel coğrafyanın birlikte ele alınarak incelendiği makale olarak Şahin'in (2019) çalışması öne çıkmıştır. Kültürel coğrafyanın, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders programında nasıl ele alındığıyla ilgili olan çalışmada, kültürel coğrafya bakımından konuya yaklaşılarak Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi derslerinde programla ilişkilendirilme yapılmış, kültürel coğrafyaya ne düzeyde yer verildiğine değinilmiştir.

Kültürel coğrafya ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında, her bir çalışmanın şehir bazında ve bölge özelinde ele alınarak incelendiği görülmüş, öğretmen görüşüne başvuru olan bir çalışmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda kültürel coğrafyanın öğretmenler için ne ifade ettiğinin anlaşılması, kültürel coğrafyanın anlam ve önemini ne düzeyde bilindiğinin tespiti için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurularak hazırlanan bu çalışmanın, alana katkı sağlayacağı ve örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde kültürel coğrafyanın yeri ve önemi ile ilgili olarak öğretmen görüşlerine başvurularak hazırlanan bu çalışmada, kültürel coğrafyanın öğretmenler tarafından yeterince bilinmediği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle öğretmenlerin, kültürel coğrafyayı sadece coğrafyanın kültüre olan etkisi olarak düşündükleri, fakat kültürün de coğrafyayı etkilediği ve şekillendirdiği yönünde yeterli bilgi birikimine ve öngörüye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen öğretmenlerin diğer konu başlıkları ve üniteler ile ilişkilendirme yaptıkları görülmüş, özellikle kültür ve miras ünitesine değinerek cevaplar verdikleri görülmüştür. Bu yönüyle aslında öğretmenlere konuyla ilgili gerekli bilgi aktarımlarının yapılması halinde ve özellikle lisans düzeyinde kültürel coğrafyaya ayrı bir parantez açılmasıyla, öğretmenlerin konu hakkında bilgi sahibi olacağı ve bu alanda kendilerini geliştirebilecekleri, görüşleri alınan öğretmenler tarafından da belirtilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretim programında halihazırda yer almayan kültürel coğrafyanın programda yer alması ve öne çıkarılmasıyla etkili öğrenme ve öğretme ortamının gerçekleşebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler kültürel coğrafya denildiğinde akıllarına ilk olarak coğrafyanın kültür üzerindeki etkilerinin geldiğini söylemişlerdir. Fakat kültür ve coğrafyanın

karşılıklı bir etkileşim halinde olduğunu belirten öğretmen görüşleri de yine öne çıkan görüşlerden olmuştur. Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersinde, kültürel değerlerin aktarılmasında coğrafyayla ilişkisine yer verildiğini belirten öğretmen görüşleri öne çıkmıştır. İnsanların yaşadığı coğrafya ve yaşam tarzlarının da kültürel coğrafya kapsamında değerlendirildiğini belirten öğretmenler olmuştur. Ekonomik faaliyetlerin ve sosyal yaşamın coğrafyaya göre değiştiğini söyleyen öğretmen görüşleri de verilen yanıtlarda yer almıştır. Ünite olarak kültür ve miras, öğrenme alanı olarak da kültürel mirasa duyarlılığın kültürel coğrafya ile ilişkilendirilebileceği görüşüne sahip öğretmenlerin oranı oldukça fazla olmuştur. Yine aynı şekilde insanlar, yerler ve çevreler, küresel bağlantılar, üretim, dağıtım, tüketim, birey ve toplum, etkin vatandaşlık, yeryüzünde yaşam gibi ünite ve konu başlıklarının kültürel coğrafya kapsamında ele alındığını belirten öğretmen görüşleri de öne çıkmıştır. Öğretmenlerin önemli bir bölümü kültürel coğrafyanın anlam ve önemini yeterince bilmediği yönünde görüş bildirmiştir. Kültürel coğrafyanın anlam ve önemini bildiğini söyleyen öğretmen görüşleri ilk görüşe göre nispeten daha az olmuştur. Kültürel coğrafyanın bir konu başlığı olarak ya da bir öğrenme alanı olarak ders kitaplarında yer almıyor oluşu ve özellikle kültürel coğrafya hakkında kavramsal bir çerçevenin tam anlamıyla henüz oluşturulmamış olması da öğretmenlerin konu hakkında bilgi sahibi olamamalarına neden olmuş ve bu yönde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenler kültürel coğrafyanın, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ayrı bir başlık altında ele alınmasının gerekliliği üzerinde durmuşlar; yerel gezilerle, gerçek yaşam etkinlikleriyle, drama tekniğiyle bu alanın geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Öğrenme etkinliklerinden özellikle yaparak-yaşayarak öğrenme, konuşma halkası, araştırma-inceleme, örnek olay inceleme, kaynak kişilere yer verme, görselliğin artırılması üzerinde durmuşlar, proje ödevlerinde kültürel coğrafyaya değinen ödevlerin verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Öğretmenlere göre kültürel coğrafyanın anlatılması ve aktarımındaki en önemli eksiklik, kalıp bilgilerden dışarı çıkılmaması ve tekdüze anlatım olmuştur. Gezi-gözlem etkinlikleri için çeşitli imkânsızlıklar olduğundan bahsetmişlerdir. Kültürel coğrafyayla ilgili yeterli kaynağın olmamasını da önemli bir eksiklik olarak belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri kültürel coğrafya ile ilgili kendilerini de yeterli görmemektedir. Özellikle bu konu hakkında bilgilendirilmemiş olmalarının da bu durum üzerinde etkili olduğunu söylemişlerdir. Kültürel coğrafyanın anlatılmasında yapılması gereken en önemli yenilik olarak; çalışma etkinliklerinin artırılması, görselliğin ön plana çıkarılması, hayatın içinden örneklerle konu başlığının geliştirilmesi ve kültürel coğrafyanın ayrı bir başlık altında ele alınması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, bölgeler coğrafyası ve yöresel kültür özelliklerinin birlikte ele alınmasının gerekliliği üzerinde durmuşlar ve kültürel özelliklere, kültür unsurlarına yer vermenin önemine değinmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarında farklı örnekler ve farklı çalışma etkinlikleriyle,

okulda yapılacak çeşitli gezilerle, derslerde uygulanacak drama teknikleriyle, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle kültürel coğrafyanın etkili anlatılabileceği ve öğretilebileceği düşünülmektedir. Fakat görüşleri alınan öğretmenlerin pek çoğunun da vurguladığı gibi, ders saatlerinin yeterli olmayışı ve müfredatı yetiştirme kaygısı gibi nedenlerle konuların birçoğu, etkili bir şekilde ele alınamıyor ve farklı etkinliklere zaman kalmıyor. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersinde her bir üniteye yer alan her bir konunun ve ders kitabına eklenmesi gerekli görülen kültürel coğrafya gibi konuların verimli bir şekilde ele alınıp öğrencilere aktarılması adına, ders sayısının arttırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine de yine aynı şekilde alanla ilgili eğitimin yanı sıra, hizmet içi eğitimlerle ve seminerlerle de kültürel coğrafya ile ilgili bilgilendirmeler yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ackerman, E. A. (1972). *Kültürel Coğrafya (Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Dergisi I)* (Çeviren: Nazmiye Özgüç). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(1), 231-274.
- Bilgili, A. S. (2019). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (9. Baskı). Pegem Akademi, Ankara.
- Bonnemaison, J. (2005). The Idea of Culture (Edited by: Chantal Blanc Pamard, Maud Lasseur and Christel Thibault), *Culture and Space-Conceiving a new cultural geography*, I. B. Tauris & Co. Ltd., London.
- Claval, P., & Entrikin, J. N. (2004). Cultural Geography: place and landscape between continuity and change (Edited by: Georges Benko and Ulf Strohmayer), *Human Geography-A History for The 21st Century- A Member of The Hodder Headline Group*, Oxford University Press, New York.
- Doğanay, H. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Eriksen, T. H. (2019). *Küçük Yerler, Büyük Meseleler-Sosyal ve Kültürel Antropoloji* (4. Baskı). (Çeviren: A. Erkan Koca), Atıf Yayınları, Ankara.
- Jackson, R. H., & Hudman, L. E. (1990). *Cultural Geography (People, Places and Environment)*. West Publishing Company, United States of America.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (25. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Kottak, C. P. (2008). *Antropoloji – İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. (Çeviren: Serpil N. Altunbilek vd.) Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Kuş, E. (2009). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri-Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Okur, M., & Bilgili, M. (2021). Kültürel Coğrafya Bağlamında Temsil ve Temsil Ötesi Teoriler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(1), 187-194.
- Okur, M. (2022). Kültürel Coğrafya Perspektifinden Mekânın Eleştirisi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*. 45, 134-147.
- Orhan, F. (2019). *Kültürel Coğrafya Özellikleri ve Turistik Potansiyeli Açısından Geleneksel Artvin Evleri*. Pegem Akademi, Ankara.
- Özey, R. (2014). *Kültürel Coğrafya*. Aktif Yayınları, İstanbul.
- Saban, A., & Ersoy, A. (2016). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.

- Şahin, S. H. (2007). *Ulukışla İlçesi (Niğde) Doğal Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Ekoturizm Potansiyeli*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Şahin, V. (2019). Kültürel Coğrafya Bakımından Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Programlarına Bir Yaklaşım. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(222), 173-183.
- Torun, E. (2014). *Tarsus'un Tarihi-Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Turizm Potansiyeli*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Tümertekin, E. (1962). *Beşeri ve İktisadi Coğrafyaya Giriş*. Baha Matbaası, İstanbul.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1996). *Ekonomik Coğrafya*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık, Ankara.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından ne düzeyde bilindiğinin ve Sosyal Bilgiler dersinde kültürel coğrafya konusuna ne düzeyde yer verildiğinin araştırıldığı bu çalışma, Nitel araştırma yönteminden yararlanılarak yapılmış ve fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çalışma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde Ankara'daki 40 ortaokulda görev yapmakta olan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine cevaplandırmaları için temelde 10 sorudan oluşan, ilk üç sorudaki alt sorularla birlikte toplamda 16 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Bu sorular, problem cümlesi ve alt problemler temel alınarak oluşturulmuştur. Sorulara verilen yazılı yanıtlardan yola çıkılarak tekrarlanan görüşler belirlenmiş, bu görüşler tema haline getirilerek frekans ve yüzde değerleriyle birlikte yorumlanmıştır. Öğretmen görüşlerinin geneline bakıldığında, öğretmenlerin önemli bir bölümünün kültürel coğrafya ile ilgili yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları görülmüştür. Kültürel coğrafyanın Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkisi boyutunda, Sosyal Bilgiler ders kitabında yeterli bir anlatımın söz konusu olmadığını düşünenlerin oranının da yine yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler kültürel coğrafyanın, Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ayrı bir başlık altında ele alınmasının gerekliliği üzerinde durmuşlar; yerel gezilerle, gerçek yaşam etkinlikleriyle, drama tekniğiyle bu alanın geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Öğrenme etkinliklerinden özellikle yaparak-yaşayarak öğrenme, konuşma halkası, araştırma-inceleme, örnek olay inceleme, kaynak kişilere yer verme, görselliğin artırılması üzerinde durmuşlar; proje ödevlerinde kültürel coğrafyaya değinen ödevlerin verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Öğretmenlere göre kültürel coğrafyanın anlatılması ve aktarımındaki en önemli eksik, kalıp bilgilerden dışarı çıkılmaması ve tekdüze anlatım olmuştur. Gezi-gözlem etkinlikleri için çeşitli imkânsızlıkların olduğundan bahsetmişlerdir. Kültürel coğrafyayla ilgili yeterli kaynağın olmamasını da önemli bir eksiklik olarak belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri kültürel coğrafya ile ilgili kendilerini de yeterli görmemektedir. Özellikle bu konu hakkında bilgilendirilmemiş olmalarının da bu durum üzerinde etkili olduğunu söylemişlerdir. Kültürel coğrafyanın anlatılmasında yapılması gereken en önemli yenilik olarak; çalışma etkinliklerinin artırılması, görselliğin ön plana çıkarılması, hayatın içinden örneklerle konu başlığının geliştirilmesi ve kültürel coğrafyanın ayrı bir başlık altında ele alınması gerektiği şeklinde belirtmişlerdir. Özellikle bölgeler coğrafyası ve yöresel kültür özelliklerinin birlikte ele alınmasının gerekliliği üzerinde durmuşlar ve kültürel özelliklere, kültür unsurlarına yer vermenin önemine değinmişlerdir. Kültürel coğrafya; coğrafyanın etkilerinin kültüre olan yansımalarını incelerken, aynı zamanda kültürün de coğrafyayı nasıl şekillendirdiği ve değiştirdiğiyle de ilgilenmektedir. Yani coğrafi şartların, iklim ve bitki örtüsünün, yeryüzü şekillerinin etkisiyle konutlar, yeme-içme alışkanlıkları, giyim ve kuşam bölgeden bölgeye, yöreden yöreye değişebilmektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler ders kitabında yer verilen konulardandır. Fakat kültürün, inançların ve yaşam şekillerinin de yaşanılan çevreyi ve doğayı değiştirme

özelliğinden çok da fazla bahsedilmediğini görmekteyiz. Örneğin ders kitaplarında, maden yataklarının olduğu yerlerde nüfusun arttığından ve orada yaşayan insanların geçim kaynağı ve yaşam şekillerinin bundan etkilendiğinden bahsedilmektedir. Bu birebir kültürel coğrafyanın konusuna giren alanlardan biridir. Yine aynı şekilde tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve geçimini bu alanlardan sağlayan insanların da yaşam şekilleri, geçim kaynakları bu durumdan etkilenmekte, bu da kültürlerine yansımaktadır. Kültürel coğrafyanın bu tarz örneklerle ders kitabında yer alması ve ayrıca bir ünite olarak ele alınması, kültürel coğrafyanın iyi anlatılması ve anlaşılması için oldukça yararlı olacaktır. Çünkü kültürel coğrafya; ne sadece kültürle ne de sadece coğrafyayla ilgilenmektedir. Her ikisi de birbirini etkilemekte ve değiştirmektedir. Farklı örnekler ve çalışma etkinlikleriyle, okulda yapılacak çeşitli gezilerle, derslerde uygulanacak drama teknikleriyle, beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerle kültürel coğrafyanın etkili anlatılabileceği ve öğretilebileceği düşünülmektedir. Fakat görüşleri alınan öğretmenlerin pek çoğunun da vurguladığı gibi, ders saatlerinin yeterli olmayışı ve müfredatı yetiştirme kaygısı gibi nedenlerle konuların birçoğu yeterince etkili bir şekilde ele alınamıyor ve farklı etkinliklere zaman kalmıyor. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersinde her bir üniteye yer alan her bir konunun ve ayrıca ders kitabına eklenmesi gerekli görülen kültürel coğrafya gibi alanların verimli bir şekilde ele alınıp öğrencilere aktarılması adına, ders sayısının artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine de yine aynı şekilde alanla ilgili eğitimin yanı sıra, hizmet içi eğitimlerle de kültürel coğrafya ile ilgili bilgilendirmeler yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

EXTENDED ABSTRACT: This study aims to investigate the level of knowledge of cultural geography by Social Studies teachers and the level of cultural geography in the Social Studies course and this study was conducted using qualitative research techniques and phenomenology design was used. This study was carried out with 50 Social Studies teachers working in 40 secondary schools in Ankara during the 2021-2022 academic year. A semi-structured interview form consisting of 10 questions, together with sub-questions for the first three questions, a total of 16 open-ended questions has been developed for Social Studies teachers to answer. These questions are based on the problem sentence and subproblems. Based on the written answers to the questions, repeated opinions were determined, and these opinions were made into a theme and interpreted together with frequency and percentage values. When looking at the general views of teachers, it has been seen that a significant part of teachers do not have a sufficient level of knowledge about cultural geography. In the dimension of the relationship of cultural geography with the Social Studies course, it has been concluded that the proportion of those who think that there is no adequate explanation in the Social Studies textbook is also high. Teachers emphasized the necessity of considering cultural geography under a separate heading within the scope of Social Studies course; they stated that this area can be developed with local trips, real-life events, drama technique. Among the learning activities, they focused especially on learning by doing-living, speaking ring, research-examination, case study, giving space to source people, increasing visuality; they said that assignments touching on cultural geography should be given in project assignments. According to the teachers, the most important deficiency in the explanation and transmission of cultural geography was the failure to get out of the mold information and uniform narration. They mentioned that there are various impossibilities for sightseeing-observation activities. They also stated the lack of sufficient resources related to cultural geography as an important deficiency. Social Studies teachers also do not consider themselves sufficient in relation to cultural geography. In particular, they said that the fact that they were not informed about this issue also had an impact on this situation. As the most important innovation that needs to be made in the explanation of cultural geography; they stated that the study activities should be increased, the visualization should be brought to the forefront, the subject title should be developed with examples from life and the cultural geography should be considered under a separate heading. In particular, they emphasized the necessity of considering the geography of regions and local cultural characteristics together and touched upon the importance of giving place to cultural characteristics and cultural

elements. Cultural geography; while studying the reflections of the effects of geography on culture, it is also interested in how culture shapes and changes geography. In other words, housing, eating and drinking habits, clothing and clothing may change from region to region and from region to region due to the influence of geographical conditions, climate and vegetation, landforms. This is one of the topics included in the Social Studies textbook. But we see that culture, beliefs and lifestyles are also not mentioned much about the ability to change the environment and nature we live in. For example, textbooks mention that the population increases in places where there are mineral deposits, and the livelihood and lifestyle of people living there are affected by this. This is one of the areas that fall within the subject of one-to-one cultural geography. Again, in the same way, the lifestyles and livelihoods of people who are engaged in agriculture and animal husbandry and make their living from these areas are also affected by this situation, which is reflected in their culture. The inclusion of cultural geography in the textbook with such examples and also treating it as a unit will be very useful for a good explanation and understanding of cultural geography. Because cultural geography is not interested only in culture, nor only in geography. Both affect and change each other. It is thought that cultural geography can be explained and taught effectively with different examples and study activities, various trips to school, drama techniques to be applied in classes, methods and techniques such as brainstorming. But as many of the teachers whose opinions were taken emphasized, many of the subjects cannot be addressed effectively enough for reasons such as insufficient lesson hours and anxiety about improving the curriculum, and there is no time for different activities. For this reason, it is considered necessary to increase the number of courses in order to efficiently address and transfer to students each subject included in each unit in the Social Studies course, as well as areas such as cultural geography, which are considered necessary to be added to the textbook. In the same way, it is thought that it would be useful for Social Studies teachers to be informed about cultural geography through in-service trainings, as well as field-related training.